

CK.0000071015

PHÁP
HỌC PHÁP LÝ
N VĂN HIỂN

(Chủ biên)

3

BÀN VỀ

HỆ THỐNG PHÁP LUẬT

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA

BÀN VỀ
HỆ THỐNG PHÁP LUẬT

**Biên mục trên xuất bản phẩm của
Thư viện Quốc gia Việt Nam**

**Bàn về hệ thống pháp luật / Nguyễn Văn Hiến, Lê Minh Tâm,
Phạm Duy Nghĩa... - H. : Chính trị Quốc gia, 2014. - 260tr. ; 19cm**

1. Hệ thống pháp luật 2. Việt Nam

349.597 - dc23

CTK0075p-CIP

Mã số: $\frac{3.34(V)}{CTQG-2014}$

BỘ TƯ PHÁP
VIỆN KHOA HỌC PHÁP LÝ
TS. NGUYỄN VĂN HIỂN
(Chủ biên)

BẢN VẼ
HỆ THỐNG PHÁP LUẬT
(Sách tham khảo)

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA – SỰ THẬT
Hà Nội – 2014

TẬP THỂ TÁC GIẢ:

TS. NGUYỄN VĂN HIỂN (Chủ biên)

GS.TS. LÊ MINH TÂM

PGS.TS. PHẠM DUY NGHĨA

PGS.TS. NGUYỄN MINH ĐOAN

PGS.TS ĐINH DŨNG SỸ

TS. NGUYỄN VĂN CƯỜNG

TS. TÔ VĂN HÒA

ThS. DƯƠNG BẠCH LONG

ThS. HOÀNG CÔNG DŨNG

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Trong khoa học pháp lý, khái niệm pháp luật và hệ thống pháp luật là những khái niệm rất cơ bản đã được đưa vào các giáo trình lý luận về nhà nước và pháp luật để giảng dạy trong các trường đại học chuyên ngành luật. Mặc dù vậy, việc nghiên cứu, đánh giá và bổ sung những đặc tính mới của các khái niệm này cho phù hợp với sự phát triển của khoa học pháp lý đương đại vẫn được rất nhiều nhà nghiên cứu tìm tòi, khám phá.

Hệ thống pháp luật theo quan niệm truyền thống là tổng thể các quy phạm pháp luật có mối liên hệ nội tại thống nhất với nhau, được phân định thành các chế định pháp luật, các ngành luật và được thể hiện trong các văn bản do Nhà nước ban hành theo những trình tự, thủ tục và hình thức nhất định. Theo cách hiểu này, hệ thống pháp luật được tạo thành từ tổng thể các quy phạm pháp luật mà không bao gồm các yếu tố khác, như: các học thuyết, các nguyên tắc pháp lý và các nguồn luật bất thành văn khác, cũng như các yếu tố bảo đảm thực thi pháp luật (hệ thống các thiết chế, thông tin pháp luật, nguồn nhân lực thực thi pháp luật, v.v..).

Trong thời gian gần đây, khoa học pháp lý đã chứng kiến một số nghiên cứu mở ra những hướng mới, giúp chúng ta có

hướng tiếp cận mới về hệ thống pháp luật góp phần mang lại những cải cách quan trọng, đáng ghi nhận trong lĩnh vực xây dựng và thi hành pháp luật ở Việt Nam. Trong đó, quan niệm (hay cách tiếp cận) về hệ thống pháp luật đã có những thay đổi lớn, hệ thống pháp luật được tiếp cận trong trạng thái động, hoạt động xây dựng thể chế và hoạt động tổ chức thi hành pháp luật được đặt trong mối quan hệ gắn bó hữu cơ trong một chỉnh thể thống nhất đã được thể hiện nhất quán trong Nghị quyết số 48-NQ/TW ngày 24-5-2005 của Bộ Chính trị về chiến lược xây dựng và hoàn thiện hệ thống pháp luật Việt Nam đến năm 2010, định hướng đến năm 2020.

Để cung cấp thêm một số góc nhìn đa chiều các quan niệm về hệ thống pháp luật hiện nay, Nhà xuất bản Chính trị quốc gia - Sự thật xin giới thiệu tới độc giả cuốn sách ***Bàn về hệ thống pháp luật*** (Sách tham khảo) do TS. Nguyễn Văn Hiến, Viện trưởng Viện Khoa học Pháp lý - Bộ Tư pháp làm chủ biên. Đây là kết quả nghiên cứu đề tài khoa học cấp bộ của tập thể các tác giả. Mặc dù đã có nhiều cố gắng nhưng cũng không tránh khỏi những sơ xuất, Nhà xuất bản và các tác giả của cuốn sách mong nhận được những góp ý quý báu của độc giả.

Xin giới thiệu cuốn sách cùng bạn đọc.

Tháng 8 năm 2014

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT

MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ PHÁP LUẬT, BẢN CHẤT CỦA PHÁP LUẬT VÀ NGUỒN PHÁP LUẬT

*TS. Nguyễn Văn Hiến
ThS. Hoàng Công Dũng*

1. Về pháp luật và bản chất của pháp luật

Pháp luật là một khái niệm được định nghĩa theo cách thức khác nhau phản ánh vị thế, thế giới quan khác nhau của những người đưa ra khái niệm. Tự cổ chí kim có nhiều học giả, nhiều trường phái triết học đưa ra khái niệm của mình về pháp luật¹. Ở Việt Nam, trong một thời gian dài, do ảnh hưởng của nền khoa học pháp lý Xô viết, lý luận Mác - Lênin, nhất là nhận xét của Mác có tính chất nhận thức luận sâu sắc về bản chất của pháp luật trong một xã hội có giai cấp (mà cụ

1. Xem thêm Mục 1 bài Quan niệm về pháp luật và hệ thống pháp luật ở phương Tây (TS. Nguyễn Văn Cương).

thể là xã hội tư sản thời kỳ giai cấp tư sản mới giành được chính quyền, đang thiết lập và bành trướng mô thức kinh tế tư bản tự do cạnh tranh những năm giữa của thế kỷ 19) rằng, pháp luật tư sản *chẳng qua là ý chí của giai cấp tư sản được đề lên thành luật, cái ý chí mà nội dung là do những điều kiện sinh hoạt vật chất của giai cấp tư sản quy định*¹. Nhận xét nổi tiếng này thể hiện trong áng văn bất hủ, Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản năm 1848 đã từng là một trong những luận điểm then chốt trong lý thuyết Mác - Lênin về nhà nước và pháp luật. Trên cơ sở này, các nhà lý luận ở Việt Nam cũng như các nhà lý luận luật học Xô viết cho rằng, pháp luật là hiện tượng xã hội tồn tại khách quan trong mọi xã hội có giai cấp. Pháp luật được định nghĩa là: "hệ thống quy tắc xử sự mang tính bắt buộc chung do nhà nước ban hành hoặc thừa nhận nhằm điều chỉnh các mối quan hệ xã hội theo mục tiêu, định hướng cụ thể"².

Nếu có thể xếp loại quan điểm chính thống ở Việt Nam về pháp luật, có thể thấy rằng, đây là thứ quan

1. C.Mác và Ph.Ăngghen: *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội, 1995, t.4, tr.619.

2. GS. TS. Lê Minh Tâm và PGS. TS. Nguyễn Minh Đuan (chủ biên), *Giáo trình lý luận nhà nước và pháp luật*, Nxb. Công an nhân dân, Hà Nội, 2010, tr. 98.

niệm thực chứng luận và giai cấp luận. Nói cách khác, pháp luật được nhìn dưới lăng kính của trường phái thực chứng pháp lý nhưng đã được tô đậm màu sắc giai cấp.

Gần đây, trong bối cảnh đất nước ta có nhiều thay đổi, nhất là việc chuyển từ nền kinh tế kế hoạch hóa tập trung, khép kín sang nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, mở cửa, hội nhập với quốc tế, nhiều quan niệm truyền thống của lý luận Mác - Lênin đã được bổ sung và hoàn thiện. Trong bối cảnh ấy, khía cạnh giai cấp của pháp luật tuy tiếp tục được khẳng định, nhưng khía cạnh xã hội hay vai trò/giá trị xã hội của pháp luật được coi trọng hơn¹. Bối cảnh ấy cũng mở đường cho việc đánh giá các quan điểm về pháp luật của phương Tây với thái độ cởi mở và độ lượng hơn. Không ít lý luận pháp luật của các nước phương Tây trước đây đã không còn đơn thuần bị phủ nhận toàn bộ, giới luật gia Việt Nam đã mạnh dạn tiếp thu, thừa nhận không ít quan niệm, lý thuyết pháp luật của phương Tây. Việc thăng hoa trong các công trình nghiên cứu về Nhà nước pháp quyền ở Việt Nam thời

1. GS. TS. Lê Minh Tâm và PGS. TS. Nguyễn Minh Đoan (chủ biên): *Giáo trình lý luận nhà nước và pháp luật*, Sđd, tr.107.